

ELOTTOMASTA ELÄVÄKSI

Kuokkalan kartanon esittelyvideon tuotanto

Tuuli Koskela

Opinnäytetyö
Toukokuu 2012

Viestinnän koulutusohjelma
Liiketoiminta ja palvelut

Tekijä(t) KOSKELA, Tuuli	Julkaisun laji Opinnäytetyö	Päivämäärä 09.05.2012
	Sivumäärä 25	Julkaisun kieli suomi
	Luottamuksellisuus () saakka	Verkojulkaisulupa myönnetty (X)
Työn nimi ELOTTOMASTA ELÄVÄKSI - Kuokkalan kartanon esittelyvideon tuotanto		
Koulutusohjelma Viestinnän koulutusohjelma		
Työn ohjaaja(t) HEIKKINEN, Martti		
Toimeksiantaja(t) Kauko Sorjosen säätiö		
<p>Tiivistelmä</p> <p>Opinnäytetyö kuvaa lyhyen dokumenttielokuvan tuottamisen työvaiheita sekä niitä haasteita, joita elokuvantekijä kohtaa vastatessaan koko projektista yksin. Opinnäytteen toiminnallisena osana tekijä valmisti esittelyvideon Jyväskylässä sijaitsevasta Kuokkalan kartanosta. Video toteutettiin toimeksiantona Kauko Sorjosen säätiölle. Kuokkalan kartano on yleisölle avoinna oleva kulttuurikohde, jossa ei toimi opasta, vaan rakennuksen historia ja arkkitehtuuri esitellään vierailijoille elokuvan avulla. Opinnäytetyön kuvaaman videon tarkoituksena oli korvata edellinen vastaava teos, jonka sisältämät tiedot olivat vanhentuneet. Opinnäytetyössä käsitellään lyhyesti elokuvanteon koko prosessi, mutta pääpaino on käsikirjoitusvaiheen kuvaamisessa.</p> <p>Lopullisessa lyhytdokumentissa tehdyt sisällölliset ja muodolliset ratkaisut perustuivat kirjallisuudessa esitettyyn teoriaan dokumenttielokuvasta ja audiovisuaalisen kerronnan keinoista. Opinnäytetyössä käsikirjoitusprosessin kuvaus jaettiin kahteen eri osa-alueeseen, joita käsiteltiin omissa luvuissaan. Ensimmäinen näistä keskittyy taustatiedon keräämiseen elokuvan aiheesta ja juonen sisällön valintaan. Seuraava luku kuvaa sisällön dramatisointia, eli niiden taiteellisten ratkaisujen hahmottamista, joilla juonisisältö elävöitetään.</p> <p>Opinnäytetyön varsinaisena lopputuotteena toimeksiantajan kannalta oli käyttötarkoitukseensa soveltuva videoteos. Tekijälle sen sijaan sekä tutkimustyö että sille pohjautuvan teoksen valmistaminen toimivat ennen kaikkea työelämälähtöisenä oppimistehtävänä. Koko projektin tarkoituksena oli selvittää tekijälle omaa olemustaan elokuvantekijänä ja paljastaa tämän osaamisen todelliset ydinalueet, jotta niitä voitaisiin jatkossa kehittää entistä kohdennetummin. Vastuun ottaminen elokuvatuotannon kaikista vaiheista on haastavaa, ja opinnäytetyö toimii audiovisuaalisen alan opiskelijoille ja aloittelijoille esimerkkinä monien eri roolien omaksumisen monimutkaisuudesta. Tekijä tuli projektin aikana huomaamaan, että todellisen ammattitaidon pohja on taiteellisessakin työssä erikoistuminen. Käytännössä ainoastaan työryhmätoiminnassa on mahdollista, että jokainen työvaihe tehdään parhaalla mahdollisella kyvyllä.</p>		
Avainsanat (asiasanat) Dokumenttielokuvat, lyhytdokumentit, käsikirjoittaminen, elokuvat -- tuotanto, Kuokkalan kartano, toiminnallinen tutkimus		
Muut tiedot Liitteenä DVD, joka sisältää Kuokkalan kartanon esittelyvideon.		

Author(s) KOSKELA, Tuuli	Type of publication Bachelor's Thesis	Date 09052012
	Pages 25	Language Finnish
	Confidential () Until	Permission for web publication (X)
Title MAKING THE NON-LIVING COME ALIVE - production of a documentary film about the Kuokkala manor		
Degree Programme Degree Programme in Media Design		
Tutor(s) HEIKKINEN, Martti		
Assigned by Kauko Sorjonen foundation		
Abstract The thesis describes the different working phases and challenges of single-handedly making a short documentary film. The film which presents the history and present day use of the Kuokkala Mansion in Jyväskylä was assigned by the Kauko Sorjonen foundation. The aim of the project was to replace an earlier and outdated film of the same subject with an introductory documentary screened for the visitors of the mansion. In the mansion, which is a cultural site open to the public, no guide was used to present the building. Instead there was a short video introduction, the purpose of which was to give the visitors the highlights of the history of the mansion and its architectural characteristics. The written thesis is a study of the methods of work concerning the entire process of producing such a film, but with a clear focus on screenwriting. Literature on documentary filmmaking and a theory on audio-visual narrative in general were used to justify and explain both the contentual and formal decisions made during the production of the film. The description on the process of screenwriting is divided into two separate chapters. The first describes the gathering of background information about the subject of the documentary and determining the final contents of the storyline based on that research. The second one describes the dramatization of the contents. The chapter elaborates how the screenplay was given life to by the artistic choices made with the visual and auditory narrative. In addition to producing an assigned audio-visual product, the making of the film and the underlying study were both to be a display of the skills and a practical learning experience of the author. The project was meant to further cast light on the areas of expertise and the actual nature of the author's role as a filmmaker. The nature of the work the author took on by herself could, in a wider context, be an example for students and other beginners in the field of cinema of the complexity of adopting many roles. It became clear that the real basis of expertise is specialization also in artistic work. Practically speaking, it is only team activity that makes it possible to complete every stage in an optimal way.		
Keywords short documentary, documentary, screenwriting, movie production, practice-based thesis		
Miscellaneous Attached a DVD containing the documentary introduction to the Kuokkala manor		

SISÄLTÖ

1	KUOKKALAN KARTANON ESITTELYVIDEO OPINNÄYTETYÖNÄ	2
2	DOKUMENTTIELOKUVAN KÄYTTÖSOVELLUKSISTA	4
3	KOHDERYHMÄN MÄÄRITTELY.....	6
3.1	Kohderyhmä.....	7
3.2	Kohderyhmän erityspiirteet.....	8
4	KÄSIKIRJOITTAMINEN	9
4.1	Kartanon historian tutkiminen ja keskeisten tietojen määrittely.....	9
4.2	Kerronnallisen kaaren muodostaminen ja painotukset	11
4.2.1	Kuvatun materiaalin vaikutus käsikirjoitustyöhön.....	12
5	DRAMATISOINTI	14
5.1	Kerronnalliset tyylikeinot	14
5.2	Tiedon dramatisointi lopullisessa kertojan tekstissä.....	18
6	LOPULLINEN VIDEOKOKONAISUUS	20
7	POHDINTA.....	22
	LÄHTEET	24
	LIITTEET	25
	Liite 1. DVD-levy, joka sisältää Kuokkalan kartanon esittelyvideon.....	25

1 KUOKKALAN KARTANON ESITTELYVIDEO OPINNÄYTETYÖNÄ

Jyväskylässä Kuokkalan kaupunginosassa sijaitsevassa Kuokkalan kartanossa on jo vuosien ajan käytetty videoelokuvaa varsinaisten opastuskierrosten korvikkeena. Kartano on 2000-luvun vaihteesta asti ollut avoinna yleisölle. Kartanon tiloissa toimii kahvila ja sekä pysyvä että vaihtuvia taidenäyttelyitä. Lisäksi ihmisiä kartanoon tuovat kokous- ja juhlapalvelut. Satunnaisia erikoistilaisuuksia lukuun ottamatta kartanossa ei ole opasta. Sen sijaan kävijöille tarjotaan mahdollisuus tutustua rakennukseen ja sen historiaan lyhyen dokumenttielokuvan avulla. Käytössä olevan esittelyvideon tiedot ovat vuosien varrella ehtineet vanheta, kun toiminta kartanossa on muuttunut. Tästä on lähtenyt tarve saada video päivitettyä ajan tasalle. Kartanon omistava Kauko Sorjosen säätiö etsi vuonna 2010 tekijää tuolle videolle.

Tiedon säätiön tarpeesta sain ollessani itse vierailemassa kartanossa. Ilmaisin suuntautuneeni opiskeluissani audiovisuaaliseen tuotantoon ja tarjouduin tekemään kartanon esittelyvideon opinnäytteeni toiminnallisena osana. Toimeksianto annettiin minulle ja sain käytännössä vapaat kädet tuotannon toteutukseen.

Esittelyvideon ensisijaiseksi tarkoitukseksi asetettiin nimensä mukaisesti kartanon esitleminen vierailijoille. Kyseessä ei siis ole tarkoitus olla yksinomaan historiadokumentti rakennuksen ja tilan vaiheista, vaan myös kuvaus kartanon nykykäytöstä sekä sen tarjoamista palveluista. Näin ollen videossa on informatiivisen luonteen ohella myös markkinoinnillinen sävy. Sen on tarkoitus herättää ja säilyttää kiinnostus kyseistä kulttuurikohdetta kohtaan ja houkuttaa katsojaa tulemaan myös uudelleen sen asiakkaaksi.

Videon mitaksi määriteltiin korkeintaan 15 minuuttia, joka oli edellisen esittelyvideon pituus. Käytännössä asetin tavoitteeksi ajan lyhentämisen siinä määrin kuin se sisällön ja taiteellisen kokonaisuuden kärsimättä olisi mahdollista. Videon lopullinen katselutilanne ja -ympäristö edellyttävät suhteellisen lyhyttä ajallista kestoa. Kartanon vierailijoilla on oltava mahdollisuus katsoa esittelyvideo ilman liian suurta

ajallista uhrausta, sillä elokuvan katsominen ei kuitenkaan lopulta ole tarkoituksaan olla kenenkään vierailun pääasia. Lisäksi satunnaisen katsojan mielenkiinto ja keskittymiskyky ovat rajalliset. Mikäli halutaan katsojan muistavan näkemästään mitään jälkeensä, on pyrittävä kompaktiuteen ja tehokkaaseen ajankäyttöön. Tämä ei tarkoita mahdollisimman suuren informaatiomäärän tunkemista mahdollisimman pieneen tilaan, vaan ennemminkin kaikkein keskeisimpien tietojen ja mielenkiintoisimpien yksityiskohtien huolellista valintaa. Elokuvan on lyhyestä kestosta huolimatta muodostettava taiteellisesti eheä kokonaisuus, jonka draaman kaari on kompaktiudessaankin toimiva.

Ennen tätä toimeksiantoa olin tehnyt joitakin videokokonaisuuksia opiskelusuorituksina, mutta en koskaan täysin itsenäisesti. Opinnäytetyön vaadittavan laajuuden pohjalta päätin vastata itse käytännössä kaikkien tuotannon vaiheiden tehtävistä. Kaikkien työvaiheiden hallitseminen audiovisuaalisessa tuotannossa on haasteellista, mutta koska opintoni olivat valmistaneet oman arvioni mukaan minua riittävästi kaikkien tämän kokoluokan projektin osa-alueiden taitamiseen, päätin ottaa haasteen vastaan. Koin, että tällä tavoin pystyn kehittämään omaa elokuvallista ilmaisua ja hahmottamaan samalla, mikä on omin roolini audiovisuaalisessa tuotannossa. Tullessani hyväksytyksi videon tekijäksi tein selväksi toimeksiantajalle, että olen vasta opiskelija ja voin luvata vain omien resurssieni mukaisen lopputuloksen. On selvää, ettei kohdallani voi vielä puhua varsinaisesta ammattitaidosta. Sen sijaan esittelyvideon tuotanto toimii minulle tässä urani vaiheessa oppimistehtävänä, olkoonkin että se opinnäytetyöni osana on myös osoitus parhaasta tähänhetkisestä taidostani dokumenttielokuvan tekijänä.

Suunnitelmavaiheessa määrittelin päämääräkseni tehdä videosta mahdollisimman ammattimaisen näköisen. Lopputuloksesta on väistämättä näkyvissä, että tuotanto on ollut varsin pienikokoinen, mutta satunnaisen katsojan silmissä siinä ei ole tarkoitus olla näkyvissä amatöörimäisyyttä. NykYTEknologia mahdollistaa ammattimaisen teknisen laadun audiovisuaalisissa tuotannoissa ilman suurta budjettia ja tuotantokoneistoakin, joten aloittelevan elokuvantekijän päähaasteina voi nähdä tuon teknologian käytön hallinnan sekä taiteellisten kykyjen ja

näkemyksen kehittämisen. Näiden haasteiden pohjalta näenkin Kuokkalan kartanon esittelyvideon tuottamisen toimeksiantajapohjaisen työtehtävän lisäksi itseni kohdistuvana kehitysprojektina. Projektin aikana olen asettanut tekniset taitoni koetukselle sekä pyrkinyt kohti yhä parempaa taiteellisen prosessin ymmärtämistä ja hallintaa.

2 DOKUMENTTIELOKUVAN KÄYTTÖSOVELLUKSISTA

Tietoiskumaiset lyhytdokumentit luontoaiheista, historiallisista tapahtumista tai esimerkiksi kiinnostavista kaupungeista ovat suurimmalle osalle tuttuja TV:stä. Niiden tarkoituksena on viihdyttää ja innostaa katsojaa, herättää tämän kiinnostus johonkin aiheeseen. Lyhyimmät dokumentit eivät välttämättä juuri muuhun pystykään kuin kiinnostuksen herättämiseen, sillä niissä ehditään tarjota vain hyvin rajallinen määrä informaatiota. Ennen television maailmanvalloitusta 1900-luvun puolessavälissä ihmiset olivat tottuneet näkemään tällaisia dokumentteja elokuvateatterissa, joissa niitä varsinkin 1900-luvun alkuvuosikymmeninä näytettiin kokoillan elokuvien alkunäytöksinä.

Nykypäivänä tällaisia dokumentteja käytetään televisiossa usein ohjelmakartan "tilkkeenä," jolloin niiden tarkoitus kanavan näkökulmasta on täyttää pidempien ohjelmien väliin jääviä liian pitkiä taukoja, joita syntyy kun ohjelmat halutaan järjestellä alkamaan tiettyinä kellonlyöminä. Tällöin lyhytdokumenttien kiinnostavuudella ja vetävyydellä on suoraa välinearvoa TV-kanavalle, sillä niiden tehtävänä on myös säilyttää katsojan huomio ja estää kanavan vaihtaminen ohjelmien välissä.

Informatiiviset lyhytdokumentit ovat myös astuneet ulos alkuperäisistä esitysympäristöistään sitä mukaa kun esitys- ja näyttölaitteet ovat tulleet monimuotoisemmiksi ja erilaisiin käyttöympäristöihin sopiviksi. Esimerkiksi museoissa dokumenttien on ymmärretty voivan parhaimmillaan tarjota kävijöille paljon interaktiivisemmän ja syvällisemmän kokemuksen näyttelyaiheista, kuin mitä pelkkä esittelyteksti ja liikkumaton artefakti voivat tarjota. Inhimillinen opaskaan ei

kykene hyvilläkään puhetaidoilla elävöittämään esimerkiksi historiallisia tilanteita samalla tavalla kuin vaikkapa dramatisoitu dokumenttifilmi.

Dokumenttielokuvan erinomaiset kyvyt asioiden havainnollistamisessa ovat saaneet aikaan sen, että elokuvilla on alettu monin paikoin kokonaan korvata ihmisoppaita kulttuurikohteissa ja museoissa. Usein kyse on eittämättä pyrkimyksestä säästää rahaa: dokumentin tuotantokustannukset jäävät oppaan palkkakustannuksia pienemmiksi, sikäli kuin dokumentin tiedot eivät vanhene, vaan pysyvät oikeellisina edes parin vuoden ajan. Ihmisoppaan etu on juuri tietojen päivittämisen helppoudessa. Elokuvan tiedot edustavat sen tuottamisajankohdan tietotasoa, ja monissa aihepiireissä, etenkin luonnontieteissä, tiedot saattavat vanheta nopeastikin. Ihmisen tarjoama opastus on lisäksi sosiaalinen tilanne, jollaista elokuvan tai interaktiivisen käyttöliittymänkään on vaikea korvata.

Monissa tapauksissa dokumenttielokuva voi kuitenkin olla paras mahdollinen valinta informaation jakamiseen. Museoissa ja kulttuurikohteissa näin on varsinkin silloin, kun oppaan palkkaaminen on resurssien tai kävijämäärien kannalta todella kannattamatonta. Yleisin tapa antaa tietoa kohteesta, jossa ei opasta ole, on kaikenlaisten opaskirjojen, -lehtisten ja -taulujen käyttö. Elokuvan etu kirjalliseen mediaan on juuri sen havainnollistavuudessa. Käytännössä elokuva vaatii katsojaltaan vähemmän aivotyötä ja keskittymistä, mutta samalla se avaa aiheensa katsojalle paremmin juuri sellaisena, kuin tekijä on sen tarkoittanut. Elokuvalla on siis mahdollista saada katsoja ymmärtämään, kuinka jokin asia todella (ainakin tekijän mielestä) on. (Rabiger 2004, 52.) Kirjoitettu teksti tarjoaa elottomuudessaan suuremmat mahdollisuudet erilaisten mielikuvien luomiseen ja nämä mielikuvat saattavat olla tällöin myös virheellisiä. Tiedonvälityksen kannalta elokuva voi siis olla kirjoitettua tekstiä tehokkaampi media.

Opastuskäytössä ei elokuvan elämyksellisyys ole myöskään suinkaan toissijainen arvo. Huolimatta siitä, että elokuvan voidaan ajatella usein kaventavan mahdollisuuksia oman mielikuvituksen käyttöön, voi sen luoma maailma olla elävä ja mielenkiintoinen tavalla, johon mielikuvitus ei olisi annetun kirjallisen informaation perusteella pystynyt. Hyvä elokuva vangitsee huomion ja jäljittelemällä tosimaailmaa

luo todentuntuisen mielikuvan aiheestaan. Informaatio, jonka tekijä on halunnut elokuvalla välittää, muodostuu tällöin katsojalle elämykseksi, kokemukseksi, sen sijaan, että tuntuisi varsinaisesti omaksutulta tiedolta, jota se kuitenkin pohjimmiltaan on. Dokumenttielokuvalla on siis opastavassa roolissa mahdollisuus saada katsoja elämyksen kautta sisäistämään tieto, joka pelkästään paperista luettuna saattaisi tuntua kuivalta eikä jäisi välttämättä juurikaan mieleen. Tämä mahdollisuus on sitä suurempi, mitä tarinallisemmaksi elokuva sisältö on mahdollista luoda, sillä ihminen hahmottaa ja muistaa asioita luonnostaan helposti suurten kokonaisuuksien ja juonien kautta (Branigan 2004, 1.) Mielen taipumus asioiden ja tapahtumien tarinallistamiseen on niin voimakas, että juonia luodaan myös täysin kuviteltujen syy-seuraussuhteiden perusteella.

3 KOHDERYHMÄN MÄÄRITTELY

Teoriassa on mahdollista, että kuka tahansa voi tulla katsomaan esittelyvideota Kuokkalan kartanoon. Mikään ei periaatteessa estä minkä tahansa ikäryhmän tai sosiaalisen taustan omaavaa ihmistä olemasta kiinnostunut kartanon taustoista. Kuitenkin jo pelkästään ikäryhmästä riippuen ihmiset reagoivat hyvin erilaisilla tavoilla erilaisiin audiovisuaalisen kerronnan tyyleihin ja tehokeinoihin (Bacon 2004, 47). Voisi kuvitella, että erilaiset tunteet ja niiden syntymekanismit ovat koko lailla universaaleja, mutta näin ei ole. Osa tunnereaktioista liittyy kyllä siinä määrin ihmisen fysiologisiin ominaisuuksiin, että niitä voi pitää kaikille yhteisinä, mutta pääosin sosiokulttuurinen elinympäristö on suurin vaikuttaja tunnereaktioiden ja niiden käsittelyn omaksumisessa. (Smith 2003, 34-35.) Tästä syystä olisi harkitsematonta tehdä dokumenttielokuvaa ilman segmentointia, joka edellyttää tietoisten kerronnallisten valintojen tekemistä tiettyä kohderyhmää ajatellen. Kartanon esittelyvideon tapauksessa on määriteltävä millaisia ihmisiä video ja kartano todennäköisimmin houkuttavat.

3.1 Kohderyhmä

Kuokkalan kartanossa järjestetään yksityistilaisuuksien ohella monenlaisia tapahtumia melko laajalle kohderyhmälle. Kesäaikaan tapahtumat laajenevat kartanon tiloista ulkoilmaan. Kartanon tallirakennuksen edustalla on esiintymislava sekä katsomo esimerkiksi tanssiesityksiä varten. Monet näistä tapahtumista on suunnattu koko perheelle, ja varsinaisia lastentapahtumiakin kartanon ympäristössä on nähty. Valtaosa yleisötapahtumista koostuu kuitenkin kartanon juhlasalissa pidettävistä konserteista ja luentotilaisuuksista. Näiden tapahtumien kävijät ovat pääasiassa keski-ikä ylittäneitä miehiä ja naisia. Naisten osuus yleisöstä on hieman suurempi kuin miesten. Monet kävijöistä ovat vakioasiakkaita, jotka ovat tottuneet seuraamaan kartanon tapahtumatarjontaa ja vierailevat paikalla kohtalaisen usein.

Luennot ja konsertit ovat yleensä sellaisia tapahtumia, joihin perheellisillä ei ole mahdollisuutta tulla. Päiväsaikaan auki oleva kartano ei myöskään pysty ainakaan arkena houkuttamaan työssä käyviä vieraikseen. Todennäköisimmiksi kävijäryhmiksi voisi näiden asioiden pohjalta nimetä nuoret lapsettomat aikuiset, joilla ei ole vielä kokopäivätyötä, sekä keski-ikä ylittäneet ja eläkeläiset. Käytännössä Kuokkalan kartanon tapahtumista voi olla vaikea saada tietoa, ellei osaa sitä nimenomaisesti etsiä. Kartanon tilaisuuksia mainostetaan lähinnä sen omilla verkkosivuilla, ja tapahtumien esiintyjistä ja luennoitsijoista voi myös satunnaisesti olla lehtijuttuja Jyväskylän lehdissä. Ellei koko kartanosta ja sen tarjoamista palveluista ole tietoinen, on tiedonsaanti tapahtumista koko lailla sattumankauppaa. Tämä luultavasti estää nuorten muodostumisen merkittäväksi osaksi kartanon kävijäryhmää. Jäljelle jäävät siis keski-ikä ylittäneet. Kiinnostus kulttuuriin voidaan myös sanoa olevan merkitsevä piirre kartanon kävijöissä. Esittelyvideon kohderyhmä on siis kulttuurista kiinnostuneet noin 50-60 -vuotiaat ja sitä vanhemmat.

3.2 Kohderyhmän erityspiirteet

Kohderyhmän määrittämisen jälkeen on tunnistettava tuon ryhmän erityspiirteet ja se, mitä vaatimuksia ne asettavat elokuvakerronnalle. Ennen vuotta 1960 syntyneet ovat alun perin tutustuneet audiovisuaaliseen kerrontaan televisiolähetysten alkuaikoina ja elokuvateattereissa. Myöhempinä vuosikymmeninä he ovat luonnollisesti myös tottuneet yhä uusiin elokuvailmaisun keinoihin, mutta varhaisilla kokemuksilla on tapana olla suuri merkitys koko elämän ajan. Täten voidaan arvioida, että keskimäärin keski-ikäni ylittäneisiin vetoavat paremmin niin sanotut klassisen elokuvakerronnan tyyli, kuin vaikkapa 1980-luvun MTV-aikakauden lanseeraamat kerrontakeinot.

Usein yleistetään, että ihmiset ovat sitä konservatiivisempia mitä korkeampi heidän ikänsä on väestön keski-ikäni nähden. Kyse ei kuitenkaan ainakaan yksinomaan ole tietoisesti valitusta mielipiteestä pitää vanhoja käytänteitä parempina kuin uudempia, vaan siitä, että ihminen rakentaa maailmankuvansa varhaisten kokemustensa perusteella, jolloin on luonnollista, ettei uusien toimintatapojen hyväksyminen ole helppoa. Uudet asiat vaativat aina merkityksestään riippuen joko pieniä tai suuria muutoksia omassa maailmankuvassa. Lapsen ja nuoren maailmankuva rakentuu yleensä sille ajatukselle, että maailma toimii, toisin sanoen asioissa täytyy olla järkeä. Iän ja kokemusten lisääntyessä alkaa selvitä, että tämä ei aivan yksioikoisesti ole totta. Maailmankuvan lapsuudessa rakennettu pohja kuitenkin väittää ihmiselle, että asioissa oli *ennen* järkeä, yksinkertaisesti siksi, että siltä se lapsuudessa tuntui. Kuten keksinnötkin, uudet ajatukset ja toimintatavat vaativat alussa aina testausajan, jolloin niistä etsitään vikoja, jotka sitten pyritään poistamaan. Omaan maailmankuvaan nähden uudet asiat profiloituvat siis helposti puutteisiinsa, jolloin syntyy mielikuva, että mikään uusi ei toimi verrattuna vanhaan. Tältä pohjalta voidaan sanoa, että ihmisten niin sanotussa konservatiivisuudessa on kyse lähinnä siitä, että totutut asiat ja tavat ovat uusia helpompia käsitellä.

Kohderyhmäajattelussa pyritään siihen, että viesti saadaan välitettyä halutulle ryhmälle tehokkaimmalla mahdollisella tavalla. Sana viesti tämän tutkimuksen

yhteydessä tarkoittaa elokuvan sanomaa, mutta muutoin se voi olla lähes mitä tahansa aina markkinoitavasta tuotteesta uskonnolliseen julistukseen asti. Dokumenttielokuvan tarkoitus on saada katsoja uskomaan ja sisäistämään sen tarjoama informaatio. Elokuvasa on siis syytä käyttää sellaisia kerronnallisia keinoja, jotka sen kohderyhmän on helpointa käsitellä. Kuokkalan kartanon esittelyvideon täytyy antaa katsojilleen tietoa kartanosta, ja tällöin tehokas tiedonvälitys on kerronnassa tärkeämpää kuin esimerkiksi elokuvan muodon ja tekijän oman näkemyksen korostaminen. Tämä tietysti rajoittaa elokuvantekijän taiteellisia mahdollisuuksia, mutta kun kyseessä on toimeksianto, jonka lopputuotteelle on määritelty tietty käyttötarkoitus, ovat rajoitukset luonnollisia ja väistämättömiä.

4 KÄSIKIRJOITTAMINEN

Videon sisältö koostuu pääpiirteissään kartanon historian, rakennuksen arkkitehtuurin sekä tilojen nykykäytön kuvaamisesta. Oma sisällöllinen painoarvonsa on niin sanotuilla tunnelmakuvilla, joiden tarkoitus on sananmukaisesti kuvata kartanomiljöön tunnelmaa ja henkeä. Käsikirjoituksen painotusten valinnassa on tämän kaltaisessa dokumenttielokuvassa välttämätöntä ottaa huomioon tietojen kiinnostavuus satunnaiselle katsojalle. Liian yksityiskohtainen ja pedantti historiakuvaus ei toimi lyhytelokuvassa jo yksin sen varsin rajallisen pituuden vuoksi.

4.1 Kartanon historian tutkiminen ja keskeisten tietojen määrittäminen

Kuokkalan kartanon historia ei ole kovin pitkä, sillä kartano on valmistunut vuonna 1904. Rakennuksen ja siellä vaikuttaneiden ihmisten vaiheista olisi mahdollista löytää paljonkin tietoa ja sinänsä mielenkiintoisia yksityiskohtia, koska videolle relevantti aikajana ulottuu vain sadan vuoden päähän. Kuten mainittua, ei videoon ole kuitenkaan syytä ahtaa kaikkea mahdollista asiaa, sillä katsoja maksuu joka tapauksessa tiedosta vain osan. Jo varhaisessa vaiheessa käsikirjoituksen muotoilemista tulinkin siihen tulokseen, ettei minun kannata ryhtyä laajaan omaan

tutkimustyöhön aiheesta, sillä kartanosta on helposti löydettävissä riittävästi tietoa kirjallisuudesta. Jaana Janhila ja Jussi Jäppinen ovat vuonna 1999 koostaneet erinomaisen teoksen Kuokkalan kartanon albumi, joka käy läpi kartanon vaiheet 90-luvun loppuun asti. Käytännössä tämä kirja oli ainut, jota tarvitsin historiatietojen keräämiseen, lukuun ottamatta muutamia yksityiskohtia, jotka oli kerättävä muista lähteistä.

Kartanon historia voidaan jakaa karkeasti neljään eri vaiheeseen. Tämä jako perustuu rakennuksen ja tilan ajallisesti pisimpiin käyttötarkoituksiin ja myös eri vaiheiden kiinnostavuuteen. Ensimmäinen vaihe alkaa vuodesta 1904, jolloin kartano valmistui kauppaneuvos Julius Johnsonin perheen kodiksi ja maatilan päärakennukseksi, ja päättyy vuoteen 1946, jolloin tila myytiin lopullisesti Jyväskylän maalaiskunnalle. Tuona aikana kartanossa elettiin varakasta porvarisperheen elämää. Kauppaneuvoksen kuoleman jälkeen kartanoa emännöi hänen tyttärensä Sigrid Sätthren, jonka tyttäret perheineen taas käyttivät sitä myöhemmin kesäasuntonaan. (Janhila & Jäppinen 1999.)

Toisen vaiheen alussa kartano muutetaan maalaiskunnan omistuksessa synnytyssairaalaksi, missä tarkoituksessa se toimii lähes kahdenkymmenen vuoden ajan vuoteen 1967 asti. Sairaala palveli jyväskyläläisten lisäksi monien ympäröivien ihmisiä ja Kuokkalan kartanossa syntyi noina vuosina tuhansia lapsia. (Mts. 50-53.)

Kolmas vaihe kattaa vuodet 1967-1998. Tuona aikana kartanolla oli useita eri käyttötarkoituksia. Pisimmän aikaa sen tiloissa toimi hydrobiologinen tutkimuslaitos 70-luvun alusta 80-luvun alkuun. Tämän jälkeen kiinteistön omistajaksi vaihtui Jyväskylän kaupunki. Tiloja käytti kaupungin puisto-osasto, mutta enimmänsä aikaa kartano oli tyhjillään ja vähäisellä käytöllä. 90-luvulla muun muassa paikalliset kellaribändit käyttivät sitä treenikämpänään. (Mts. 53-55.)

Neljäs vaihe kartanon historiassa nivoutuu yhteen nykykäytön kanssa. Vuonna 1998 kotiseutuneuvos Kauko Sorjonen osti kartanon kaupungilta tarkoituksenaan kunnostaa se alkuperäiseen asuunsa. Ulkoasultaan rakennus oli pysynyt lähes

alkuperäisenä, vaikka olikin rapistunut vajaalla käytöllä olemisensa aikana. Sisätiloja sen sijaan oli vuosien varrella remontoitu useaan otteeseen eri käyttötarkoituksia varten, eikä alkuperäisestä interiööristä ollut paljoakaan jäljellä. Sorjosen omistuksessa kartano entisöitiin vastaamaan sisustusta myöten mahdollisimman paljon alkuperäistä 1900-luvun alun olemustaan. (Mts. 56-57.) Kartano siirrettiin työn valmistumisen jälkeen ensin osittain yleisölle avoimeksi, ja nyttemmin kaikki tilat ovat joko avoimet tai tilauskäytössä.

Kaikista näistä vaiheista suurimman huomion videolla saa ensimmäinen, kartanon alkuperäistä käyttöä kuvaava vaihe. Rakennuksen ollessa entistetty sadan vuoden takaiseen asuunsa on luontevinta antaa tuolle ajalle suuri painoarvo. Kartanon vierailijat voivat samaistua sen historian avainhenkilöihin kulkiessaan huoneissa, jotka ovat samanlaisia, kuin olivat taloa asuttaneen perheenkin aikaan. Samalla katsoja saa ikään kuin tirkistysaukon menneen vuosisadan rikkaan perheen elämään. Ihminen on luonnostaan utelias näkemään miten muut ihmiset elävät, etenkin jos näiden elinpiiri on hyvin erilainen omaan verrattuna (Bernard 2007, 38).

4.2 Kerronnallisen kaaren muodostaminen ja painotukset

Juoni on elokuvassa vain yksi osatekijä, joka ei pärjää ilman toimivia henkilöihahmoja, yhtenäistä ja tarinaa tukevaa taiteellista ilmaisua tai riittävää teknistä laatua. Sen merkitys katsomiskokemuksen mielekkyydelle on kuitenkin merkittävä, koska ihminen pyrkii etsimään tarinallisuutta havainnoistaan. Dokumentin "päähenkilön" ollessa sinällään eloton rakennus, jota eivät aja minkäänlaiset motivaatiot ja joka ei tee päätöksiä itseensä liittyen voi juonen hahmottaminen olla vaikeaa. Tarinaa on etsittävä rakennuksen historiasta, eikä dokumenttielokuvan totuudellisen luonteen vuoksi ole mahdollista keksiä draamaa itse. Jollei tarinaa löydy historiasta, on draamallisuutta vielä mahdollisuus muodostaa käsittelemällä menneisyyttä jonkin nykypäivästä lähtevän ongelmanasettelun kautta. Menneiden tapahtumien läpikäymiselle tarvitaan siis joka tapauksessa jonkinlainen motivaattori, jotta katsoja kokee elokuvan mielekkäänä. (Bernard 2007, 45.)

Elokuvantekijän onneksi Kuokkalan kartanon historiasta on löydettävissä selviä tarinallisia aineksia. Elämä vastavalmistuneessa kartanossa oli vilkasta ja sen ympärillä elämää kuhisivat sekä maatila että Päijänteen rannassa ollut saha. 40-luvun omistajanvaihdoksen jälkeen seurasi vaihtuvien käyttötarkoitusten täplittämä etsikköaika, jonka loppuvaiheessa voidaan nähdä vastoinkäymisiä ja ennen pitkää suoranaista alennustilaa. Kartanon siirryttyä Kauko Sorjosen omistukseen vaikeudet voitettiin ja alkoi uusi kulta-aika. Lineaarisen juonen vaihtoehtona rakennuksen vaiheet voidaan nähdä myös syklinä: nykyisessä käytössään ja ulkoasussaan kartano on palannut lähelle sadan vuoden takaista olotilaansa.

Ajatus Kuokkalan kartanon olemassaolon syklisyydestä johtaa väistämättä ajatukset tulevaisuuteen ja kysymykseen *mitä seuraavaksi tapahtuu?* Rakennukset nähdään yleensä muuttumattomina, ikään kuin ne olisivat jähmettyneet juuri tämänhetkiseen olemukseensa. Kuvitellaan, että ne ovat aina olleet sellaisia kuin ovat, eikä myöskään äkkiseltään nähdä, että ne voisivat tulevaisuudessakaan olla toisenlaisia. Vasta historiaan tutustuminen hälventää tätä harhakuvaavaa ja avaa silmät sille, että elottomatkin esineet muuttuvat ajan mittaan. Elokuvantekijälle tämä asettaa mielenkiintoisen haasteen. Voiko sinänsä vakaisissa olosuhteissa olemassa olevan paikan tulevaisuutta saada vaikuttamaan avoimelta samalla tavalla kuin se todellisuudessa onkin? Tietoiskumaiset dokumenttielokuvat onnistuvat usein nimenomaan luomaan vaikutelman kiveen hakatuista asioista. Tämän tyypillisyyden tunnistamalla voi kuitenkin pyrkiä siitä eroon. Mikäli eloton pyritään elokuvassa elollistamaan, ei ole syytä väistää sitäkään tosiasiaa, että kaikki elollinen kehittyy ja toisaalta vanhenee koko ajan.

4.2.1 Kuvatun materiaalin vaikutus käsikirjoitustyöhön

Saatuani toimeksiannon aloitin välittömästi materiaalin kuvaamisen kartanolla, jotta sain taltioitua tilaisuuksia, joita tiloissa järjestetään harvakseltaan. Tahdoin myös saada videomateriaalia kartanosta ja sen ympäristöstä kaikkina vuodenaikoina, joten en voinut odottaa käsikirjoituksen valmistumista. Ajankohta oli tuolloin kevättalvi, eikä lumen pysyvyyttä voinut arvata pitkästi etukäteen. Se, että kuvaaminen on aloitettu jo ennen käsikirjoituksen muotoutumista asettaa rajoituksia itse

käsikirjoitukselle. Kuvaustilanteessa ei välttämättä ole ymmärretty taltioida joitain asioita, jotka myöhemmin koettaisiinkin sisällön kannalta tarpeellisiksi. Nämä asiat joutuu tällöin kiertämään. Toisaalta kuvatessa voi kertyä materiaalia, joka on jollain tavalla niin hyvää, että käsikirjoitus täytyy rakentaa sen ympärille.

Dokumenttielokuvan kuvausvaiheelle on tyypillistä se, ettei kuvauskohdetta voi hallita samalla tavalla kuin fiktiivistä elokuvaa tehdessä. Reaalimaailma määrittää sen, mitä filmille saadaan. Käsikirjoitus toimiikin usein dokumenttielokuvan kuvauksissa vain suunnannäyttäjänä ja ohjeistuksena kuvausryhmälle. Usein vasta kuvaamisen päätyttyä voidaan saatua materiaalia lähteä tarkastelemaan, jotta saataisiin selville, millainen juoni elokuvaan muodostuu. Joskus voi käydä niinkin, että draamallisesti tarpeeksi tyydyttävää juonta ei pystytä hahmottamaan lainkaan, eikä elokuvaa pystytä edes saattamaan valmiiksi. Useimmiten aiottu tarina kuitenkin vähintään muuttaa muotoaan leikkausvaiheessa, jossa lopulta kuvausmateriaalin perusteella nähdään, mitkä ovat "oikeat" painotukset. (Aaltonen 2006, 143-147.)

Kuokkalan kartanon esittelyvideo ei sinällään ole kuvatun kaltainen dokumenttielokuva, sillä sen juonen pääpainona on kuvailla historiaa ja esitellä olemassa olevaa rakennusta, jotka kumpikaan eivät liioin kykene yllättävästi muuttumaan elokuvan kuvaamisen aikana. Käsikirjoitus on toisin sanoen helpompi muodostaa etukäteen ja sitä pystytään haluttaessa myös seuraamaan melko tarkkaan. Kuvausvaiheessa tuli kuitenkin vastaan tilanteita, jotka tuntuivat vaativan ympärilleen aivan tietynlaista tarinakontekstia ja olivat liian mielenkiintoisia sivuutettavaksi pelkästään aikaisempien käsikirjoituksellisten suunnitelmien perusteella. Tällöin kävi juuri niin, että videomateriaali alkoi määrittää itse omaa käsikirjoitustaan. Aivan kuvausten alussa tämä jopa avusti käsikirjoituksen tekoa jo etukäteen, kun videolle tuli kohta, joka sopi täydellisesti koko elokuvan alkukohtaukseksi. Tuo kohta lähti nopeasti määrittelemään sitä tyyliä, jolla aloin kehittää tarinaa eteenpäin.

5 DRAMATISOINTI

5.1 Kerronnalliset tyylikeinot

Teoksessaan *Film Structure and the Emotion System* Greg M. Smith toteaa, että elokuva vetoaa ihmisen tunteisiin pääasiallisesti luomalla tunnelman.

Voimakkaimmat tunteet vaativat voimakkaan ärsykkeen. Elokuvan antama ärsyke ei ole todellinen, vaan ainoastaan projektio tosimaailmasta. Tästä syystä elokuvantekijän on paneuduttava huolella sellaisen tunnelman luomiseen, joka valmistaa katsojaa kokemaan haluttuja tunteita. Tunnelma luo väylää tunnereaktiolle. Draamallisesti toimivissa elokuvissa nämä kaksi ruokkivat toisiaan, sillä tunnereaktio vahvistaa koettua tunnelmaa, joka edelleen rohkaisee uusiin tunnereaktioihin. (2003, 42.) Tunnelma ei siis vielä merkitse varsinaista tunneperäistä reagointia, vaan se luo ihmisen ajattelulle sopivaa pohjaa uskoa elokuvan välittämä viesti. Tunnelma on siis ratkaiseva keino vaikuttaa katsojaan.

Katsoja muodostaa ennakkokäsityksen tulevista tapahtumista kerronnan antamien vihjeiden perusteella (mts. 43). Tässä ei kuitenkaan ole kyse tietoisesta arvailusta, vaan siitä, että aivot ja tunne-elämä etsivät ohjeita siihen, mitä tunteita kulloisessakin tilanteessa pitäisi tuntea. Tämä lienee omanlaisensa suojamekanismi. Elokuva on reaali maailmaan verrattuna arvaamaton "ympäristö," jossa voi sattua mitä tahansa. Katsoja etsii ja tulkitsee alitajuisesti merkkejä, joiden perusteella voisi ennakoida tulevan ehkä asettamia haasteita. Tämä antaa elokuvantekijälle mahdollisuuden luoda elokuvaan ehjä maailma, jossa katsoja uskoo, mitä elokuva sanoo.

Dokumenttielokuvan tapauksessa ei välttämättä ole tarvetta varsinaisesti suostutella katsojaa uskomaan elokuvan esittämiin argumentteihin, sillä suuri osa ihmisistä suhtautuu dokumenttielokuvaan jo lähtökohtaisesti niin, että niissä esitetyt asiat ovat totta. Itse asiassa pahin virhe, jonka dokumentaristi voi tehdä, on onnistua esittämään asiansa niin, että se herättää jo itsessään epäilyksen todenperäisyydestä.

Tunnelman luomisen tärkeys dokumenttielokuvassa vahvistuu, kun asetetaan tavoitteeksi kuvata ihmisille asioita, joita on vaikeaa empiirisesti osoittaa tosiksi ja olemassa oleviksi. Tällaisia ovat esimerkiksi muiden ihmisten kokemat subjektiiviset tunteet. Todelliset motiivit jonkun toimien taustalla ovat lähes mahdottomia varmasti määrittää, ellei tämä niitä ole joskus todistettavasti ilmaissut. Ihmisten motiiveissa piilee yksi Kuokkalan kartanon esittelyvideon pääkysymyksistä. Rakennus on aina tuote, joka on syntynyt jonkun ideasta ja tarpeesta. Rakennus ei todetusti myöskään tee myöhempiäkään valintoja itse, vaan niidenkin taustalla ovat ihmiset. Tässä on yksi avain elottoman esineen elollistamiseen. Ihmislähtöinen lähestymistapa nostaa esiin kysymykset *kuka teki* ja *miksi teki*, jotka ovat paljon hedelmällisempi lähtökohta kerronnalle, kuin passiivinen *miksi jotain tapahtui jollekin*? Esittelyvideon kaltaisessa historiallisessa dokumentissa henkilöiden todellisia motiiveja ei voi aina tietää varmasti. Katsoja on silti yritettävä saada uskomaan elokuvantekijän esittämä argumentti. Kovien faktojen puuttuessa on siis käytettävä tunnelmia katsojan vakuuttamiseen tunneperäisillä reaktioilla.

Millainen tyyli sitten vetoaa tunne-elämään? Vastaus riippuu täysin kohderyhmästä. Seuraavassa käsittelen kerronnan tyylin valintaa nimenomaan Kuokkalan kartanon esittelyvideon kohderyhmän pohjalta.

Emotionaaliset vihjeet on yleensä sisällytetty kerrontaan täysin tarkoituksellisesti. Niiden päätarkoitus on ohjata katsojaa kohti elokuvan kannalta oikeita tunnereaktioita, eikä niillä usein ole varsinaisen kerronnan kannalta lainkaan muita tehtäviä. (Mts. 45.) Ihmisen tunne-elämä on kuitenkin sen verran monimutkainen asia, että viestien tulkinta ei ole koskaan aivan yksioikoista. Tällä viittaa esimerkiksi siihen, että maksimaalisista tunnevihjeistä ei aina seuraa voimakasta tunnetta. Tunteet voivat herätä minkä tahansa aistin perusteella ja se tekee tunne-elämän toiminnoista käsittämättömän mutkikkaita. Tunteet reagoivat myös hyvin pieniin yksityiskohtiin. Tästä kompleksisuudesta ehkä seuraa se, että pieniäkin vihjeitä ymmärtävä tunne-elämä kokee liian suurellisen viittauksen johonkin tiettyyn reaktioon epäuskottavana.

Yleistäen voi sanoa, että ihmistä liikuttavat ihmiskohtalot. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että epäinhimillisetkin kohteet eivät voisi herättää katsojassa tunteita. Itse asiassa ihminen on varsin etevä inhimillistämään kaikkea ympärillään, jolloin muihinkin kohteisiin yhdistyy samanlaisia tunteita kuin ihmisolentoihin. Elokuvakerronnassa emotionaalisten vihjeiden istuttaminen vaikkapa esineisiin on melko yksinkertaista. Esimerkiksi sopii kartanon esittelyvideolla käyttämäni toistuva aihe. Kyseessä on kuva nuorta naista esittävästä patsaasta. Vuodenaikojen vaihtelu näkyy taustalla olevissa puissa. Talvella surumielisen patsaan takana on lehdetön oksi ja tummia kuusia. Keväällä taustalla laulavat linnut ja taka-alan oksa kukkii kellertävin kukkatertuin. Kesällä oksaan ilmaantuu punaisia marjoja. Samalla keskikesän lämmin valo näyttää muuttavan patsaan alaviistoon suunnatut kasvot niin, että se näyttää hymyilevän vienosti. Patsaan välittämä tunnelma siis muuttuu elokuvan mittaan, vaikka kuvauspaikalla ei tarkoituksellisesti muutettu mitään. Patsaan on tarkoitus tulkita katsojan tunteita, tai kääntäen osoittaa tälle oikeat tunteet. Patsas inhimillistyy katsojan mielessä ja toimii tyyppillisenä emotionaalisena vihjeenä.

Elokuvan tyyli on sisällön ohella kyse näkö- ja kuuloaistien havaittavista taiteellisista ratkaisuista. Taiteellinen on tarpeellinen määritelmä, sillä ilman näkemystä ja edes jonkinasteista taiteellista pohdintaa ei synny teosta, jolla on tyyli. Tyylin voi sanoa olevan tietoisia valintoja, jotka ajavat ilmaisua tiettyyn suuntaan. Tyylin ei tarvitse olla ilmaisua rajoittava tekijä. Erilaisten tyylien yhdistely ja totuttujen tapojen rikkominen voi yhtä lailla muodostaa oman tyylikokonaisuutensa. Tietyille kohderyhmälle suunnatussa työssä voi kohderyhmä kuitenkin asettaa omat rajoituksensa tyyliin. Hyvin moderni ote ja vapaa tyyli ei todennäköisesti ole optimaalinen tehtäessä dokumenttielokuvaa eläkeläisille.

Kuokkalan kartanon esittelyvideon juonen miljöön on enemmän osan sen kesto rikkaan 1900-luvun alun porvarisperheen linnamainen koti. Tämä lähtökohta antaisi sellaisenaan mahdollisuudet moneen. Ajankohtaisuutta hakeva dokumentaristi voisi käsitellä aihetta eriarvoisuuden kautta, sillä kartanon rakennuttajan perheen elämän ei parhaalla tahdollakaan voisi sanoa olleen vaatimatonta, toisin kuin suuren

enemmistön elämä sata vuotta sitten. Toinen elokuvantekijä voisi pyrkiä paljastamaan edelleen hyvin siloisen julkisuuskuvan omaavien ihmisten elämän todelliset tragediat ja toisaalta häpeätahrat. Mahdollisia näkökulmia on liki rajattomasti.

Videon käyttötarkoitus kuitenkin käytännössä estää monet lähestymistavat. Sen on tarkoitus esitellä yleisölle kulttuurikohdetta, jonka omistajataho, videotyön toimeksiantaja, on entisöittänyt vastaamaan sen alkuperäistä olomuotoa. Elokuvan on tarkoitus esittää, mikä paikassa on niin merkittävää, että moisessa urakassa on ollut järkeä. Dokumentaristin on tässäkin tapauksessa odotettu pysyvän totuudessa, mutta on selvää, että kartanon olemassaolo on tarkoitus esittää positiivisena asiana. Jo esittelyvideon yleisön kannalta on hieman kummallinen ajatus, että he katsoisivat Kuokkalan kartanossa kartanon esittelyä, jossa kritisoidaisiin esimerkiksi sen alkuperäisiä omistajia.

Kohderyhmän kannalta kartanon historiassa on myös helpompi nähdä enemmän viihdearvoa kuin esimerkiksi yhteiskuntakritiikkiä. Harva, joka on tullut kartanoon ihailemaan taidenäyttelyä, herraskaisia sisätiloja tai kaunista puutarhaa tahtoo äkkiseltään istua katsomaan kuivaa neutraalissävyyistä kuvausta kivitalosta vain kivitalona. Kartanon rakennuttajan perheen elämä herättää uteliaisuuden ja rakennuksen kuvallinen mystifiointi kiehtoo mieltä.

Se, että kartano ja sen ympäristö on tätä nykyä kunnostettu ja sisustettu antiikilla, tarjoaa helpon suunnan kuvalliselle ilmaisulle. Juonen pääpaino on 1900-luvun alun tapahtumissa ja toisaalta nykypäivän käytössä. Molempia on mahdollista kuvata projektin aikana kuvatulla videomateriaalilla. Menneisyyden aiheiden kannalta tämä on kallisarvoista, sillä kyseiseltä ajalta ei kartanosta ole ilmeisesti olemassa filmitallenteita. Valokuvia 1900-luvun alusta on jonkin verran, mutta ne ovat Keski-Suomen museon kuva-arkiston hallussa, joten niiden käyttö on melko kallista. Huolellisen valinnan jälkeen museon arkistomateriaaleista poimittiin kolme noin satavuotiasta valokuvaa tarkemmin havainnollistamaan kartanon historiaa ja sen avainhenkilöitä. Kuvat ovat tärkeä osa koko historiakuvausta, joka ilman niitä jäisi epämääräisemmäksi ja vaikeammaksi hahmottaa. Kuvien avulla katsoja pystyy

antamaan jo kuolleille henkilöille kasvot mielikuvissaan. Todellisissa tilanteissa ja ympäristöissä otetut kuvat tuovat muuten viitteellisesti esitettyihin asioihin selkeyttä ja aitouden tuntua.

Yleisesti ottaen video on visuaaliselta tyylieltään suureksi osaksi melko viitteellinen ja keskittyy nimenomaan tunnelmien kuvaamiseen. Ajatuksena oli, ettei elokuvan tarvitse välttämättä kuvata asioita, jotka kuka tahansa vierailija voi nähdä satunnaisella käynnillään. Tärkeämpää on kuvata, mihin kartanon tiloilla ja ympäristöllä on parhaimmillaan potentiaalia. Ei ole sattumaa, että suuressa osassa kuvamateriaalia on hieno sää. Kuvauspäivät valikoituivat kuvausvaiheen aikana pitkälti juuri säiden ja keliolosuhteiden mukaan, jotta materiaalia kertyi kaikilta vuodenojoilta niiden parhaimmissa mahdollisissa olosuhteissa.

Vuodenaikojen kierto oli elokuvaprojektin alusta asti yksi kantavista ideoista. Kartanon vierailijat saattavat yksittäisillä käynneillään nähdä vain yhden vuodenaajan paikalle antaman ilmeen, mutta videolta voi nähdä ne kaikki yhdeltä istumalta. Tämä on selvästi yksi osoitus liikkuvan kuvan sopivuudesta opastuskäyttöön. Olkoonkin epäinteraktiivinen ja vaikeasti päivitettävissä, elokuva pystyy välittämään katsojan aisteihin maailman sellaisena kuin se oli jonain aivan toisena hetkenä.

Vuodenaikojen muutosten mukana luonnon kuvaus tuli suunnitellusti tärkeäksi osaksi esittelyvideota. Elävä luonto toimii vastapainona elokuvan päähenkilön, kartanon, näennäiselle elottomuudelle. Tarkoitus ei ollut luoda suoranaista kontrastia näiden välille, vaan liittää luontoon liittyviä muutoksen ja kasvun piirteitä myös rakennukseen.

5.2 Tiedon dramatisointi lopullisessa kertojan tekstissä

Nykypäivänä kertojaääntä käytetään dokumenttielokuvissa melko harvoin ja silloinkaan kertoja ei välttämättä ole termin mukaan "kaikkietävä." Kertojan käyttäminen on kuitenkin käytännössä välttämätöntä historiallisessa dokumenttielokuvassa, jossa ei käytetä lainkaan näyttelijöitä. Jaettava informaatio on yleensä niin laajaa ja monimutkaista, ettei sitä voi välittää katsojalle sanattomasti

tai esimerkiksi vain lyhyiden kuvassa näkyvien tekstien muodossa. Kuokkalan kartanon esittelyvideossa kertoja oli välttämättömyys, sillä käsikirjoitus sisältää pääasiassa selostusta historian tapahtumista. Kertojan avulla on mahdollista käydä läpi paljon asiaa lyhyessä ajassa. Toisaalta kertojan antaman tietomäärän kanssa pitää olla harkitsevainen, koska kertoja myös passivoi katsojan, jonka huomiokyky saattaa liiallisen tekstisisällön takia herpaantua kokonaan.

Kertoja ei saa olla puolueellinen - ainakaan räikeästi. Hyvä kertojaääni tarjoaa katsojalle informaation, josta katsoja saa itse tehdä omat päätelmänsä. (Rabiger 2004, 444-445.) Esittelyvideon tarkoituksen ollessa antaa positiivinen kuva Kuokkalan kartanosta, täytyy kertojan siis pyrkiä ilmaisemaan tietyllä tavalla yksipuolinen tekstisisältö korostamatta sen tausta-ajatusta liikaa. Katsojaa yritetään toisin sanoen manipuloida hienovaraisesti niin, ettei tämä tajua tullessa manipuloiduksi. Ajatus manipuloinnista ei ole dokumenttielokuvan totuudellisen olemuksen vastainen, sillä kuten muidenkin genrejen edustajat, myös dokumentaristi päättää aina aiheensa rajauksesta. Rajaaminen taas sulkee aina jotain aiheesta sisällön ulkopuolelle ja näin ohjaa katsojan reaktiomahdollisuuksia jo etukäteen.

Videon kertojan teksti on toteavaa ja kieleltään hyvin neutraalia. Tällä pyrittiin lähinnä välttämään kenenkään vieraannuttamista elokuvan sisällöstä, sillä hyvin persoonallinen puhetyyli tai värikäs kieli kääntyvät yleensä enemmän kertojaääntä vastaan kuin parantavat katsomiskokemusta. Tekstiä pyrittiin elävöittämään lähinnä harkitulla äänenkäytöllä, joka voi onnistuessaan havainnollistaa sisältöä erinomaisesti.

Juonen dramatiikka ei pysty perustumaan pelkälle kertojaäänelle, vaan tapahtumisen vaikutelman pääpaino on oltava kuvamateriaalissa. Kertojan tehtävä on avata kuvasta tai liittää siihen merkityksiä, joita siitä ei sellaisenaan välttämättä löytäisi. Esittelyvideon aikana kertojan puhuma teksti on muutamaa otteeseen periaatteessa täysin irrallaan kuvassa sillä hetkellä näkyvistä asioista. Näissä tapauksissa kyse voi olla sopivan kuvamateriaalin puuttumisesta, mutta joskus kyse on siitäkin, että kahta vahvaa mutta toisistaan eroavaa viestiä ei voi esittää katsojalle yhtä aikaa. Joko kertojan puhe tai sitten videokuva on näissä tilanteissa niin tärkeää

tai monimutkaista, että sille kannattaa enemmän varata riittävästi aikaa ja rauhoittaa sen kerronnallinen ympäristö, kuin antaa viestin jäädä katsojalta mahdollisesti huomaamatta tai ymmärtämättä.

Asiasisällöstä pyrittiin poistamaan kaikki, mikä ei ollut aivan tähdellisintä tietoa, jotta aikaa riitti erityisen mielenkiintoisiin aiheisiin. Kertojateksti pyrki yleisesti vähäsanaisuuteen, jotta katsoja pystyisi seuraamaan mahdollisimman helposti sekä sanallista että kuvakerrontaa. Tärkeimpänä perussääntönä oli, ettei kertojan ole tarpeen erikseen kertoa, mitä kuvassa näkyy, paitsi kun se esimerkiksi kartanon arkkitehtuuria kuvaillessa on nimenomaisesti perusteltua. Kääntäen kuvamateriaalin ei myöskään tarvitse orjallisesti esittää sitä, mitä kertojateksti parhaillaan kertoo. Kuvamateriaalin tehtävä on kuvittaa viestiä. (Valkola 2002, 34.) Kertojan käyttämisen tarkoituksena ei ole ilmaista viestiä kaksinkertaisena, vaan nimenomaan avata toisistaan näennäisesti poikkeavien havaintojen välille uusia yhteyksiä.

6 LOPULLINEN VIDEOKOKONAISUUS

Lopullisessa esittelyvideossa käydään ensimmäisen puoliskon aikana läpi kartanon vaiheet sinä aikana, kun se oli alkuperäisen rakennuttajansa perheen omistuksessa. Kyseiseen osioon on sisällytetty myös kuvaus rakennuksen arkkitehtuurista. Seuraavassa osiossa käsitellään kartanon käyttötarkoituksia 40-luvulta 2000-luvun taitteen restauroimiseen asti. Viimeinen kokonaisuus on kuvaus kartanon nykyisin tarjoamista palveluista. Tässä osiossa sävy on hienovaraisen markkinoiva, jotta video houkuttaisi tavoitteensa mukaisesti katsojaa käyttämään kartanon palveluita vastaisuudessaakin. Kokonaisuutena video esittelee kartanon parhaita puolia ja pyrkii antamaan siitä kuvan paikkana, joka on enemmän kuin pelkkä rakennus. Katsojalle pyritään esittämään menneisyys nykyisyyteen liittyvänä, niin että historian tunnelmat ovat ikään kuin aistittavissa nykyhetkessäkin. Näin katsoja yritetään todella saada hahmottamaan kartanon olemus ja historia kokonaisuutena.

Kuvatun videomateriaalin suuri määrä mahdollisti erilaisten kuva-aiheiden ja näkökulmien käytön laajasti koko lyhytdokumentin ajalla. Näin visuaalinen kerronta

säilyi mielenkiintoisena. Siitä huolimatta, ettei elokuvassa ole ainuttakaan varsinaista näyttelijää, tuli lopulliseen tuotokseen kuitenkin melko paljon kuvaa elävistä ihmisistä erilaisissa tilanteissa. Nämä materiaalit kuvattiin useiden eri yleisötilaisuuksien aikana kartanolla. Kuvaustilanteet olivat ennalta arvaamattomuudessaankin hedelmällisiä. Tilanteet ovat teeskentelemättömiä ja rentoja, kun ihmiset eivät ole saaneet ohjeita siitä, mitä heidän pitää tehdä.

Draaman kaari kulkee videolla alun kulta-aikamaisesta kuvauksesta keskikohdan vastoinkäymisiin ja loppuvaiheessa uuden kukoistuksen aikaan. Loppuosan nykypäivän kuvaus pyrkii yhtä aikaa rakentamaan yhteyden niin rakennuksen historian alkuaikoihin kuin tulevaisuuteenkin. Kerronta ei varsinaisesti esitä mitään ennakointia tulevaisuuden tapahtumista, vaan pyrkii vain avaamaan katsojalle ajatuksen siitä, ettei nykyhetki ole päätepiste kehitykselle, vaikka se elokuvan loppuun sijoittuessaan sellaisen illuusion helposti luokin. Lopussa menneisyyteen tehtävillä viittauksilla on tarkoituksena luoda ajasta syklimäinen kuva, joka osaltaan myös vahvistaa mielikuvaa siitä, ettei dokumenttielokuvan loppu ole sen kohteen tarinan loppu.

Valmistuneena videon kesto on hiukan alle kymmenen minuuttia, mikä on sopiva tulos sekä asiasisältöä että kohderyhmän vaatimuksia ajatellen. Mielenkiintoista tietosisältöä olisi ollut vielä lisättäväksi paljon, mutta sitä oli karsittava kovalla kädellä, jottei videon pituus venyisi liiallisuuksiin. Kymmenen minuuttiakin on melko pitkä aika pysyä kiinnostuneena dokumenttielokuvasta epätavallisessa ympäristössä. Videon kohderyhmä on kuitenkin tottunut nykymedian käytänteitä verkkaisempaan kerrontaan, joten he todennäköisesti eivät pidä elokuvaa ollenkaan liian pitkänä. Media-alan opiskelijoiden yleinen mielipide on ollut, että ylärajaksi asetettu 15 minuutin kesto olisi tämän kaltaiselle elokuvalla aivan liian pitkä, mutta toisaalta on tiedostettu myös hyvin se, ettei alan opiskelija ole lainkaan samanlainen kuluttaja ja katsoja kuin muunlaisen taustan omaava ja eri-ikäinen ihminen. Omaan kokemukseen perustuvaan arvioon ei siis voi luottaa, kun kohderyhmä poikkeaa suuresti omasta identiteetistä.

Tarkoilla silmillä ja korvilla videosta on löydettävissä joitakin pieniä puutteita. Nämä puutteet ovat kuitenkin pääosin teknisiä, eivätkä häiritse kokonaisuuden seuraamista ratkaisevasti. Puutteet selittyvät osittain kiireellä työn loppuvaiheessa, mutta osittain niissä on kyse myös vajavaisesta osaamisesta joillakin työalueilla. Videon tavoitteena oli kuitenkin olla riittävän laadukas niin teknisesti kuin sisällöllisestikin, jotta satunnainen katsoja ei äkkiseltään osaisi kutsua sitä amatöörimäiseksi. Tässä video onnistuu nimenomaan riittävän hyvin. Laatu on keskimäärin hyvä ja teräväpiirtona kuvattu materiaali kaunista, eikä sekuntien murto-osien sisällä tapahtuvien häiriöiden pitäisi liikaa häiritä katsojaa, joka ei ole audiovisuaalisen alan ammattilainen.

7 POHDINTA

Valitessani Kuokkalan kartanon esittelyvideon tekemisen toiminnalliseksi oppinäytteekseni määrittelin työn olevan minulle toimeksiannon ohella henkilökohtainen oppimistehtävä. Työn aikana koen kehittyneeni voimakkaasti siinä, kuinka hahmotan alan käytänteitä ja omaa rooliani elokuvantekijänä. Tulokset eivät ehkä ole sitä, millaiseksi oletin niiden muodostuvan, mutta sitä suuremmalla syyllä näen kehityksen positiivisena.

Elokuva-alalla on tapana ylistää *auteureita*, jotka ovat taiteellisia monitaitureita, jotka kykenevät hallitsemaan elokuvantekemisen vaiheet niin syvällisesti, että heidän ilmaisunsa on erityisen näkemyksellistä. Vielä työprosessin alussa halusin nähdä itseni kykeneväisenä vastaavaan taiteellisen työskentelyyn, niin että pitelisin kaikki langat omissa käsissäni ja näin loisin teoksen, joka olisi leimallisesti juuri minun tekemäni. Työn edetessä minulle vähä vähältä selvisi, että työtaakka oli yhdelle ihmiselle näinkin pienimuotoisessa elokuvallisessa tuotoksessa melko suuri. Aloin ymmärtää, mitä merkitsi se, että olin yksin vastuussa toimeksiannon ehtojen täyttymisestä. alkoi vaikuttaa siltä, että yksinäisessä työskentelyssä ei olekaan kyse siitä, että päätäntävaltaa ei tarvitse jakaa muille, vaan siitä, että vastuu virheistä on

yksin itsellä. Työtä ei voi delegoida kenellekään muulle, silloinkaan kun tuntee, ettei hallitse työvaihetta tarpeeksi hyvin.

Viestintäalalla saamani koulutus on pyrkinyt korostamaan laaja-alaisen osaamisen tärkeyttä. Yksin ja itsenäisesti tehty toimeksianto osoitti, että kaikkien mahdollisten työvaiheiden taitaminen on hyvin haastavaa. Vaikeuksia tulee jo ajankäytössä, sillä kaikille työvaiheille ei välttämättä ehdi uhrata niiden tarvitsemaa aikaa. Sisällöllisten ja muodollisten tekijöiden välillä tasapainoilu voi aiheuttaa sen, että kumpikin osa-alue kärsii.

Opinnäytetyöprosessin pohjalta ymmärsin, että käytännössä vain työryhmätyöskentely mahdollistaa sen, että kaikki työvaiheet suoritetaan optimaalisella taidolla ja ymmärryksellä. Kartanon esittelyvideon tekemisessä esimerkiksi erillisen kuvaajan, äänimiehen ja leikkaajan käyttö olisi voinut nostaa lopullisen videon tekijöidensä summaa paremmaksi. Yhden ihmisen tekemänä video on vain osoitus yhden ihmisen parhaasta mahdollisesta kyvystä. Tulos on Kuokkalan kartanon esittelyvideon tapauksessa kyllä tyydyttävä, ja video täyttää tehtävänsä. Ei ole kuitenkaan syytä kieltää, etteikö se tuotantoryhmän tekemänä olisi todennäköisesti ollut parempi.

Todellisen ammattitaidon pohjan voi siis nähdä olevan erikoistumisessa. Työn aikana en vielä täysin kyennyt hahmottamaan, mikä tulee olemaan oma roolini elokuvanteon prosesseissa, mutta osaamiseni ydinalueet alkoivat kyllä erottua kokonaisuudesta. Tältä taustalta opinnäytetyöni tullee tulevaisuudessa näyttäytymään lähtölaukauksena taitojeni kohdennetummalle kehittämiselle.

LÄHTEET

Aaltonen, J. 2006. Todellisuuden vangit vapauden valtakunnassa - Dokumenttielokuva ja sen tekoprosessi. Helsinki: Like.

Bacon, H. 2004. Audiovisuaalisen kerronnan teoria. 2. p. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Bernard, S. 2007. Documentary storytelling. Making stronger and more dramatic nonfiction films. 2. p. Amsterdam: Elsevier.

Branigan, E. 2004. Narrative comprehension and film. 5. p. Lontoo: Routledge.

Janhila, J. & Jäppinen, J. 1999. Kuokkalan kartanon albumi. Jyväskylä: Kopijyvä Kustannus.

Rabiger, M. 2004. Directing the documentary. 4. p. Amsterdam: Elsevier.

Smith, G. 2003. Film structure and the emotion system. Cambridge: Cambridge University Press.

Valkola, J. 2002. Dokumentin teoria ja estetiikka digitaalisen median aikakaudella. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.

LIITTEET

Liite 1. DVD-levy, joka sisältää Kuokkalan kartanon esittelyvideon